

LINGVISTINĖS PASTABOS

DĖL RASEINIŠKIŲ IR VARNIŠKIŲ PATARIŲ RIBOS

Lietuvių dialektologiniuose žemėlapiuose ir dialektologinėje literatūroje riba tarp pietų žemaičių varniškių ir raseiniškių patarių ties Žemaičių Naumiesčiu vedama neteisingai. Esą Žemaičių Naumiesčio apylinkės, netgi pats miestelis, priklausąs varniškių patarnei. Taip pažymėta chrestomatijoje „Lietuvių kalbos tarmės“ (1970, p. 117), Z. Zinkevičiaus „Lietuvių kalbos dialektologijoje“ (1978, p. 106), „Lietuvių kalbos atlase“ (1982. – T. 2 – žemėlapiuose Nr. 68, 69, 70) ir kt. Likusi Žemaičių Naumiesčio pietrytinė šnekτος dalis priskiriama raseiniškiams. Detaliai ištyrus minėtos vietos tarmę, paaiškėjo, kad visą šią apylinkę pagal administracinį padalinimą reikia priskirti raseiniškiams, bet ne varniškiams. Varniškių ir raseiniškių riba turi eiti ne į pietus nuo Žemaičių Naumiesčio, bet į šiaurę nuo jo ne mažiau kaip 4 km palei Užlaukės kaimą, esantį 1 km iki Gařdamo. Paskutiniai kaimai, priklausantys raseiniškiams, turi būti Snukaliai, Rīmženčiai, Kadagėškiai, Brōkoriai, Šiliai, Meškėnė, Ģirininkai I, Ģirininkai II (arba Vainūto Ģirininkai). Varniškiams reikia priskirti Bārtininkus, Užlaukę, Kukuiliškę, Pypėliškę, Juškāicius, Dārgiškę.

Ištyrus minėtų kaimų gyventojų kalbą, paaiškėjo, kad į pietus nuo nurodytos ribos visame jos plote *an*, *en* (ir vietoj bendrinės kalbos *a*, *e*), *am*, *em* išlaikomi sveiki visose žodžio pozicijose. Čia tariama, pvz., *pāntīs*, *añtras*, *bamīgktant* „bemiegant“, *kāncī* „kašti“, *drañši* „drašų“, *anañ* „ana“, *kītkan* „kitkā“, *mėnkī* „menkė“, *meñks* „menkas“, *sprėncī* „sprėsti“, *keñcī* „kešti“, *būvñ* „buve“, *grāmdīti*, *kañps* „kampus“, *kampñis*, *lėmpa*, *reñti*, *lempīkī* „lempikė“.

Varniškiams priskirtiniuose kaimuose, esančiuose į šiaurę nuo ribos, tariama *om*, *on*, *em*, *en*, pvz., *pōntēs*, *ōntras*, *bamiktont*, *kōncī*, *drōņse*, *aōñ*, *kētķon*, *mėņke*, *mėņks*, *sprėncē*, *kēncē*, *bōven*, *grōmdīte*, *kōmps*, *kompēņes*, *lėmpa*, *rēmtē*, *lėmpėke*.

Kad už nustatytos raseiniškių – varniškių ribos *am*, *an*, *em*, *en* kitaip taria, jaučia ir patys Žemaičių Naumiesčio šnekτος atstovai, sakydami, jog *švieķšnāļē* (t. y. šveķšniškiai ir jų kaimynai) *žemā šnēk* (žemu šnekėjimu jie vadina *am*, *an*, *em*, *en* vertimą *om*, *on*, *em*, *en*).

Prie pat ribos tik Meškinės kaime iš vietinio gyventojų Antano Vaičiulio, 85 m., esu girdėjusi sporadiškai pasakant *ontrāis* „antrais“, *kōn* „ką“, nors šiaip ir jis *am, an, em en* visur išlaiko sveikus. Rimženčių kaime Monika Šikšnienė, 93 m. dažnai pasako *om, on, em, en*, tačiau jos motina yra atitekėjusi iš Švėkšnos. Įdomu, kad motinos tartį paveldėjo ir išlaikė duktė. Niekas daugiau tame kaime taip netaria. Monika Šikšnienė, dabar gyvenanti Žemaičių Naumiestyje, yra gera pasakotoja, tautosakos pateikėja, todėl jos tartis galėjo klaidinti dialektologus. Daugiau neteko patirti, kad kas nors *am, an, em, en* plote tartų *om, on, em, en*.

Janina Janavičienė

LTSR konservatorijos Klaipėdos
fakultetai
Rusų—užsienio kalbų katedra

Įteikta
1986 m. sausio 21 d.